

ISKUSTVO PRIKUPLJANJA MATERIJALNIH DAVANJA U DIJASPORI NA PRIMJERU ISLAMSKE ZAJEDNICE BOŠNJAKA U SJEVERNOJ AMERICI

Sabahudin ĆEMAN

Islamska zajednica Bošnjaka u Sjevernoj Americi
sceman1@gmail.com

SAŽETAK: Autor u prvom dijelu rada ukratko govori o prvim dolascima Bošnjaka u Sjevernu Ameriku i pokušajima institucionalnog organiziranja kroz džemate krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Formiranjem Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike (IZBSA) 2003. godine napravljen je značajan iskorak u organizacijskom smislu i postavljeni su temelji za tješnju saradnju s Rijasetom Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. U glavnom dijelu rada autor govori o izazovima s kojima se IZBSA susreće prilikom prikupljanja materijalnih davanja, prvenstveno zekata i sadekatul-fitra, te nudi preporuke za poboljšanje tih aktivnosti kroz praćenje savremenih trendova u ovoj oblasti.

Ključne riječi: IZBSA, zekat, sadekatul-fitra, kurban, Bošnjaci Sjeverne Amerike

Formiranje prvih džemata Islamske zajednice Bošnjaka u Sjevernoj Americi

Dolazak Bošnjaka na prostor Sjeverne Amerike datira još iz kasnog 19. stoljeća, odnosno iz vremena migracija tokom vladavine Austro-Ugarske monarhije, posebno u vrijeme Aneksije Bosne i Hercegovine. Vođeni strahovima i brojnim nezadovoljstvima u domovini, veliki broj Bošnjaka se raselio po cijelom svijetu, od istoka do zapada. Tragove naših zajednica nalazimo i na obalama Pacifika, u zapadnom dijelu Sjeverne Amerike. Zapravo, krajem

19. i početkom 20. stoljeća, zapadna obala je bila atraktivnija za imigrante zbog poslovnih mogućnosti koje je nudila. Organizirani rad i djelovanje Bošnjaka na prostoru Sjeverne Amerike u instituciji Islamske zajednice datira od 1906. godine, kada je grupa doseljenika u Chicagu osnovala organizaciju pod nazivom Džemijetul Hajrije, što bi u današnjem vremenu bila dobra osnova za formiranje džemata. Ovaj vid organiziranja se proširio i na druge dijelove Amerike do konačnog formiranja prvog džemata u Chicagu 1967. godine. Jedan od osnivača Džemijetul Hajrije u Kaliforniji, Hasan Dizdar, moguće

je i prvi vakif u Sjevernoj Americi. Bio je poslovan i bogat čovjek koji je u gradu Kamarillu, blizu Los Angelesa, platio da se postojeće groblje izmjesti na drugu lokaciju, te da se ista površina uredi i pretvori u javni park. Bilo je potrebno 15 godina da se radovi završe i park je svečano otvoren u maju 1945. godine. I dan-danas nosi naziv "Dizdar Park".

U kazivanju o formiranju džemata u Sjevernoj Americi važno je istaknuti da su u Ustavu SAD-a, još od njegovog stupanja na snagu 1789. godine, zagarantirane vjerske slobode svih građana, uključujući i muslimane. Za formiranje vjerske zajednice

dovoljno je imati volju i potreban broj članova, a same administrativne procedure su jednostavne.

Formiranjem džemata, od 1906. godine u Chicagu, potom u Torontu i New Yorku i u preko 50 drugih gradova u novije vrijeme, Bošnjaci su se inkorporirali u američko društvo. Zahvaljujući naporima u posljednjih 25 i više godina, postali su jedna od najorganiziranijih muslimanskih zajednica, kako po administrativno-pravnim tako i po drugim okvirima svog djelovanja.

Osnivanje Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike (IZBSA) 2003. godine

Agresija na Bosnu i Hercegovinu prouzrokovala je doseljavanje velikog broja Bošnjaka na područje Sjeverne Amerike, što je zahtijevalo viši nivo organiziranja džemata. Tako je 1994. godine Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini na dužnost glavnog imama u Americi imenovala dr. Senad-ef. Agića, imama u Chicago-Northbrook, a za glavnog imama u Kanadi postavljen je Tajib-ef. Pašanbegović, imam u Torontu.

Komunikacije u to vrijeme nisu bile razvijene kao danas, uslijed čega je razmjena iskustava između džemata bila otežana. Džemati u jednom gradu ili sredini bili su prepušteni samima sebi, kako u kupovini, renoviranju i drugim potrebama oko objekata, tako i u drugim pitanjima rada i funkcioniranja. Često su se finansijska sredstva skupljala na licu mjesta, a svaki džemat se oslanjao isključivo na podršku svojih članova.

Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike (IZBSA) djeluje od 2003. godine, kao vjerska neprofitna organizacija koja se bavi pružanjem vjerskih, edukativnih, kulturnih, humanitarnih i drugih usluga. Kao sastavni dio Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, ima svoju Skupštinu, četiri medžlisa, 62 džemata i upošljava preko 50 imama.

Vremenom, IZBSA, kao krovna organizacija, preuzima leadersku poziciju i obavezu koordinacije i

komunikacije između džemata. Postepeno dolazi i do formiranja manjih džemata, koji postaju dijelom zajednice. U periodu do 2010. godine komunikacija s Rijasetom IZ u Bosni i Hercegovini bila je simbolična, a administrativno uređenje zajednice i džemata nije bilo koordinirano. Imami koji su upošljavani većinom su već boravili u tim sredinama, ili su nekim drugim povodima dolazili u Sjevernu Ameriku, pa stoga većina njih nije ni razmišljala da budu imami u džematima.

Iskustvo prikupljanja materijalnih davanja u dijaspori na primjeru Islamske zajednice Bošnjaka u Sjevernoj Americi

Određene promjene 2010. godine uzrokovale su pojačanu komunikaciju s Rijasetom IZ u Bosni i Hercegovini, te je nastala potreba za reorganizacijom i krovne organizacije i džemata. Taj proces je otpočeo prilagođavanjem pravilnika, statuta i generalno administrativnim uređenjem. To je dovelo i do organiziranijeg prikupljanja materijalnih sredstava u Zajednici, pa se i tu bilježi konstantni rast od 2010. godine. Drugi razlog poboljšanja rada i doprinosa IZBSA finansijskim prihodima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini jeste prisutnija briga i dobar odnos Rijasetu IZ prema potrebama i zahtjevima džemata na području Sjeverne Amerike.

Kada su u pitanju poteškoće u radu IZBSA, a koje su vezane za prikupljanje sredstava, neke traju duži vremenski period, a postoje i novonastale. Dugogodišnju poteškoću predstavlja prisustvo velikog broja neprofitnih muslimanskih organizacija na području Sjeverne Amerike, koje svoje djelovanje u velikom dijelu šire i u našim zajednicama i džematima. Podatak da je 2021. godine postojalo 39 neprofitnih organizacija za prikupljanje zekata i sadekatul-fitra, od kojih je 21 nudila i usluge uplata za kurbane, te niz drugih projekata za koje se traži finansijska pomoć, samo po sebi ukazuje na složen

i težak način prikupljanja sredstava kroz projekte Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Do 2019. godine većina transakcija u džematima i na nivou krovne organizacije je obavljena gotovinom u manjim iznosima te čekovima za veće iznose. U 2020. godini, kada je proglašena pandemija koronavirusa, novčani prilozima svih vrsta, uključujući zekat i sadekatul-fitr, džematlije su uplaćivali online. Statistički gledano, skoro 40% džematskih finansijskih transakcija se izvrši u ramazanu, a neki džemati su oko trećine uplaćenih sredstava skupili putem online uplata.

S obzirom na to da je ovaj vid plaćanja sve popularniji, mogu se očekivati i dodatni izazovi tokom realizacije projekata u budućnosti, a na čemu će se morati detaljnije poraditi u narednom periodu. Često se dolazi u situaciju da neke osobe voljne donirati ili učestvovati u nekom programu, ako ne mogu platiti online ili preko određenih aplikacija, odustanu od toga. Krovna organizacija, a i sama Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, također će trebati uraditi određene prilagodbe po ovom pitanju kako bi se uspješnije realizirali projekti, posebno oni koji se odnose na našu domovinu.

Dosadašnja praksa u IZBSA-i je da se sve akcije (zekat, sadekatul-fitr, kurbani, sergije, stipendije sl.) od džematlija uplaćuju preko džemata, a džemati uplaćuju na račun krovne organizacije.

Mišljenja smo da je veoma bitno posegnuti za modernijim načinima komuniciranja, ali i finansiranja određenih projekata, kako bi se ostvarili veći prihodi. Dosadašnja praksa će sve više stagnirati i "lične uplate" će se svesti na minimum, tako da će, osim ramazanskih akcija, kada se bilježi veće prisustvo džematlija, sve druge akcije i njihov uspjeh biti upitni. Uvođenjem inovativnih promjena u postojeće sisteme, kao što su online blokovi i druge online aplikacije, dobit će se više prostora u toj komunikaciji.

S druge strane, realizacija projekata na nivou IZBSA-e i onih za koja sredstva ostaju u Americi (ne šalju se u Bosnu i Hercegovinu) mnogo je lakša, brža i solventnija, a što nam pokazuju i finansijski izvještaji džemata na tekućim, investicionim i štednim računima. Akumulacija sredstava u džematima, zahvaljujući različitim načinima uplata, znatno je uvećana, posebno u posljednje tri godine, jer ih većina samoinicijativno uvodi određene programe i aplikacije za uplate. Ovo je naročito primjetno kod naših džematlija koji su u Americi došli kao mladi ili su se rodili ovdje. Način života kojim se ovdje živi vodi sve više prema beskontaktnom plaćanju u svakodnevnim finansijskim transakcijama i važno je da se ne zaostaje u tim procesima. U našim džematima imamo ponude za korištenje aplikacija za online uplate, kao što su ACH, Venmo, Paypal, Online credit-card, Kiosk credit card, Facebook uplate... Te vrste online uplata se obavljaju uz trošak od 3% pri realizaciji.

Jedan od problema koji je evidentan u današnje vrijeme su i sve popularnija reklamiranja na socijalnim mrežama. Najmanje, ili gotovo nikako, ne mogu se vidjeti videoreklame projekata Islamske zajednice. U najboljem slučaju, to su posteri ili pamfleti, a ako i postoji videoreklama, često se stidljivo dijeli preko privatnih računskih mreža, bez stvarnog *trendinga*, kako se to popularno danas naziva. Jedan od najvećih da'va centara u Americi i džamija u gradu New Yorku je višemilionski projekt koji se izgradio gotovo u potpunosti putem online reklamiranja na svim platformama. To u praksi znači i investiranje u reklamu, zarad viših interesa, a što je decenijama svima nama poznata metoda "probijanja" na marketu.

Nadati se da će i međunarodne online uplate preko različitih aplikacija biti moguće u skorije vrijeme, čime će se omogućiti osobama da iz komfora svoga doma, preko

komputera ili telefona, uplate bilo kome bilo koji iznos za bilo koji projekat, i to u trenutku kada osjete duhovnu potrebu za tim.

Imajući u vidu poteškoće kod transfera, džemati sve manje ili gotovo nikako ne provode donatorske i humanitarne akcije za projekte u domovini, izuzev kada krovna organizacija preuzme odgovornost prebacivanja sredstava. Neke humanitarne organizacije, koje su izgradile kredibilitet i pouzdanje kod ljudi, ostvaruju određeni uspjeh u prikupljanju sredstava za svoje projekte u inozemstvu, ali u Americi, od 62 džemata, četiri ili pet ih uplati određena sredstva organizacijama čiji projekti se ne realiziraju posredstvom Islamske zajednice. Taj broj opada i opadat će, osim ako se u skorije vrijeme ne olakša slanje novca preko granica, posebno u zemlje sive i crne zone za finansijsko poslovanje.

Veliki kapital za krovnu organizaciju i Rijaset IZ u Bosni i Hercegovini jeste status i ugled koji je izgrađen u posljednje 3 decenije. Ako džemati budu u mogućnosti da počnu finansirati i slati uplate u druge zemlje, za druge projekte za koje ne možemo garantirati validnost, možemo očekivati i veće izazove. Od krucijalne je važnosti da se nastavi održavati čvrsta veza matice i dijaspora, kako se ne bi desila kompromitacija džemata i krovne organizacije, ne zato što to neko želi, nego što će nas drugi preteći u ovom modernom načinu poslovanja, pa i u okvirima misijskog djelovanja Islamske zajednice. Na političke i sigurnosne tokove ne možemo utjecati. Možemo se samo truditi da kao zajednica poštujemo važeće protokole i standarde i da utječemo na naše članove da rade u njihovim okvirima.

U posljednjih desetak godina mnogo toga se uradilo na promociji zekata i kurbana na nivou naše Zajednice, što je urodilo plodom i povećanjem uplata kurbana i iznosa zekata i sadekatul-fitra.

Važno je napomenuti da krovna organizacija ili neki džemat s

prostora Sjeverne Amerike još nikada nije imao priliku da prikuplja finansijska sredstva na molbu Rijasetu IZ, što nije slučaj s džematima u Evropi. Smatramo da je i to jedan od razloga našeg slabijeg učešća (koje može biti i bolje) u projektima Rijasetu IZ. Podrška Rijasetu pri kupovini vakufa u DC-u je izuzetno pozitivno odjeknula u Americi, što je utjecalo na rast povjerenja naših džematlija prema Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini.

Smatram da je potrebno da se usmjeri isti ili sličan fokus i na sve druge projekte unutar Islamske zajednice, kako bi se u narednih 10 godina osjetio pomak, kao što je on osjetan kada je riječ o zekatu, sadekatul-fitru i kurbanima. Veoma je pozitivno prihvaćen grafički identitet Islamske zajednice, tako da je potrebno još intenzivnije razmišljati o jačem radu na online platformama, investirati u reklame na društvenim mrežama, te na taj način popuniti vakum koji drugi sada popunjavaju.

Isto tako, ove aktivnosti su bitne i zbog sve prisutnije averzije i spinova raznih portala, koji šire negativnu sliku kako o pojedincima tako i o samoj Islamskoj zajednici. Na ovaj način mogu se istisnuti iz etera oni koji ne doprinose dobru ni Zajednici, ni muslimanima, u da'vetskom, ali i u finansijskom poslovanju.

Potrebno je imati u vidu da mlađe generacije preuzimaju rukovođenje institucijama i da su njihova očekivanja veća, pa je potrebno pratiti i njihove zahtjeve i želje. Za deset godina svijetom će upravljati prva digitalna generacija, rođena i odrasla u tehnološki razvijenom svijetu, bez memorije i sjećanja na vrijeme bez tehnike. Islamska zajednica treba spremno dočekati tu generaciju, u protivnom, oni će je, iako su iz njenih redova, odstraniti od sebe ili jednostavno će se izolirati od nje, jer je neće biti u stanju pronaći, osim ako im se ne stavi u vidokrug, a to se može uraditi ako se budu pratili savremeni trendovi.

الموجز

تجربة جمع التبرعات المادية في الشتات:
نموذج المشيخة الإسلامية
للبنشانة في أمريكا الشمالية

صباح الدين تشيمان

في الجزء الأول من المقال، يتحدث الكاتب بإيجاز عن الوافدين الأوائل من البنشانة إلى أمريكا الشمالية ومحاولات التنظيم المؤسسي عبر التجمعات، في نهاية القرن التاسع عشر وبداية القرن العشرين، وبتأسيس المشيخة الإسلامية للبنشانة في أمريكا الشمالية (IZBSA) في عام 2003، تم اتخاذ خطوة مهمة إلى الأمام من حيث التنظيم ووضع الأسس للتعاون الوثيق مع رئاسة المشيخة الإسلامية في البوسنة والمهرسك. وفي الجزء الرئيس من المقال، يتحدث الكاتب عن التحديات التي تواجه IZBSA عند جمع التبرعات المادية، وخاصة الزكاة وصدقة الفطر، ويقدم التوصيات لتحسين هذه الأنشطة من خلال اتباع الاتجاهات المعاصرة في هذا المجال.

الكلمات الرئيسة: IZBSA، الزكاة، صدقة الفطر، التضحية، البنشانة في أمريكا الشمالية.

Summary

EXPERIENCE IN COLLECTING DONATIONS IN
THE DIASPORA WITH THE EXAMPLE
OF THE ISLAMIC COMMUNITY OF BOSNIAKS
IN NORTH AMERICA

Sabahudin Ćeman

The author here, in the first part of the article, presents a brief account of the arrival of Bosniaks in North America elaborating on the attempts to establish an institutionalized organisation of jammats by the end of the 19th and in the early 20th century. With the formation of the Islamic Community of Bosniaks of North America (IZBSA) in the year 2003, a significant step forward was made in this regard and the foundation was established for closer cooperation with the Riyasat of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina. In the main part of the article the author relates of challenges facing the Islamic Community of Bosniaks of North America in the collection of donations with a focus on the collection of zakat and sadakatul fitr, and offers some suggestions on how to make improvements thereof.

Keywords: Islamic Community of Bosniaks in North America, zakat, sadakatu-l-fitr, qurban, Bosniaks of North America